

Belang BRIC-landen voor Nederland

De opkomst van de BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India en China) heeft positieve effecten op de Nederlandse economie. Een toenemend deel van de economische bedrijvigheid in Nederland is direct of indirect gerelateerd aan de handel met deze landen. De import van goedkope producten uit de BRIC-landen gaat gepaard met positieve reële inkomenseffecten.

STEFAN GROOT

Promovendus aan de Vrije Universiteit Amsterdam

HENRI DE GROOT

Bijzonder hoogleraar aan de Vrije Universiteit Amsterdam en verbonden aan Ecorys NEI

ARJAN LEJOUR

Programmaleider bij het Centraal Planbureau

JAN MÖHLMANN

Promovendus aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Het aandeel van de BRIC-landen in de wereldeconomie is de afgelopen decennia in rap tempo gestegen naar 24 procent in 2010, gemeten in koopkrachtpariteiten gebaseerd op gegevens van de Wereldbank. Al vóór de financiële crisis leverden deze landen een aanzienlijke bijdrage aan de wereldwijde economische groei en dat is sinds 2008 verder toegenomen. Momenteel zijn de BRIC-landen goed voor bijna de helft van de mondiale groei. Vanwege hun hoge groeipotentieel is de verwachting dat de BRIC-landen, en in het bijzonder China, de komende decennia een blijvend grote invloed op de wereldeconomie zullen hebben.

Een kleine open economie zoals de Nederlandse is sterk afhankelijk van dergelijke ontwikkelingen. Een goede aansluiting van Nederland op deze groeimotoren kan bijdragen aan de economische groei in Nederland. Het kabinet-Rutte zet om die reden in op betere handels- en investeringsrelaties met de BRIC-landen. Dit roept de vraag op wat het belang van deze landen is voor de Nederlandse economie in termen van toegevoegde waarde, werkgelegenheid, handel en investeringen.

DE OPKOMST VAN DE BRIC-LANDEN

Figuur 1 toont naar verschillende maatstaven gemeten het belang van de BRIC-landen in de wereldeconomie. Het aandeel van 45 procent in de beroepsbevolking illustreert de omvang en ook het potentieel van deze landen. Het economische zwaartepunt van de wereldeconomie verschuift onmiskenbaar in de richting van de BRIC-landen, en in het bijzonder naar China. Als het huidige tempo van economische groei zich voortzet, zal China de komende decennia uitgroeien tot de grootste economie ter wereld. Figuur 1 laat tevens zien dat de BRIC-landen het op tal van andere terreinen nog beduidend minder goed doen dan het gemiddelde van de wereld. Het zal nog vele decennia duren voordat het bbp per hoofd van de bevolking in China zich kan meten met het niveau in Europa en de Verenigde Staten. De economische structuur in

Groeidecompositie van de BRIC-landen, 2000–2009

TABEL 1

	Bijdrage aan bbp per werknemer van:				
	Bbp	Aantal banen	Bbp per werknemer	Fysiek kapitaal	Factorproductiviteit
Gemiddelde jaarlijkse verandering in procenten					
Brazilië	2,8	2,4	0,4	-0,1	0,6
Rusland	4,9	0,4	4,5	1,6	2,9
India	7,6	2,3	5,2	2,6	2,6
China	10,5	0,9	9,5	4,2	5,1

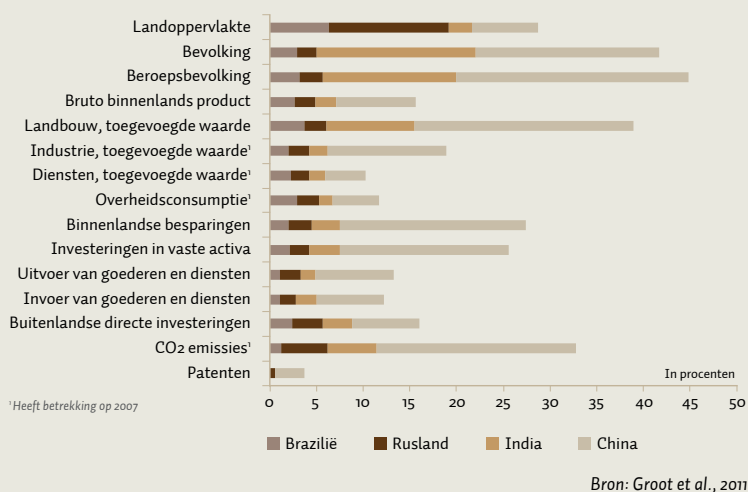
Bron: Groot et al., 2010

de BRIC-landen is karakteristiek voor minder ontwikkelde landen, met een relatief groot aandeel van de landbouwsector in de economie, en een relatief kleine dienstensector. En hoewel de openheid van de Chinese economie zich inmiddels bijna op het gemiddelde van de wereld bevindt, blijven de andere BRIC-landen nog relatief gesloten. Vanuit het oogpunt van duurzaamheid is de zware milieubelasting een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst. En uiteraard staan de landen nog voor grote institutionele en sociale uitdagingen om de transformatie naar een moderne economie in goede banen te leiden. Deze uitdagingen kunnen de economische groei vertragen. Eichengreen *et al.* (2011) voorspellen bijvoorbeeld op basis van ervaringen van andere landen dat de groei in China, die sterk gedreven is door investeringen en inhaalgroei, de komende jaren met enkele procentpunten zal afnemen.

Hoewel alle vier de BRIC-landen een grote invloed op de wereldeconomie hebben, door een combinatie van grote omvang en relatief snelle economische groei, blijft het een zeer heterogene groep. Niet alleen zijn er grote verschillen qua geografische ligging, cultuur en instituties, ook de snelheid waarmee de landen zich ontwikkelen is verschillend. De Chinese economie loopt hier duidelijk voorop: het bbp-volume is tussen 1995 en 2010 verviervoudigd. Vooral in Rusland en Brazilië gaan de ontwikkelingen beduidend minder snel. Karakteristiek voor China is de hoge spaarquote (54 procent van het bbp in 2009) en de snelle groei van de arbeids- en totale factorproductiviteit. Tabel 1 toont de resultaten van een groeidecompositie, waarbij de economische groei in de verschillende BRIC-landen gedurende het laatste decennium wordt opgesplitst in de effecten van de werkgelegenheid, de kapitaalgoederenvoorraad, en de totale factorproductiviteit. Hoewel minder dan in China, is ook in India en Rusland een substantiële toename van de arbeidsproductiviteit waarneembaar. In India heeft bovendien een bovengemiddeld snelle groei van de beroepsbevolking een belangrijke bijdrage geleverd aan de economische groei. In Brazilië is er per hoofd van de bevolking nauwelijks sprake van vooruitgang; de groei van het bbp-volume is voornamelijk het gevolg van een snelle groei van de beroepsbevolking.

Aandeel van de BRIC-landen in de wereldeconomie, 2009

FIGUUR 1

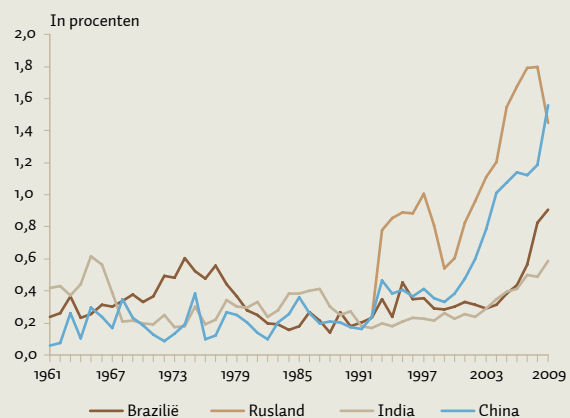
INTERNATIONALE HANDEL

Figuur 2 laat zien dat de Nederlandse handel met de BRIC-landen gedurende de laatste decennia sterk is gegroeid, hoewel met verschillende snelheden. Hoewel dit voor zowel invoer als uitvoer geldt, heeft Nederland met alle BRIC-landen een aanzienlijk handelstekort opgebouwd. Dit illustreert de functie die Nederland vervult als toegangspoort tot Europa. Het aandeel van de BRIC-landen in de Nederlandse invoer was in 2009 toegenomen tot 12,8 procent, terwijl het aandeel in de uitvoer slechts 4,5 procent bedroeg. Hiermee hebben de BRIC-landen gezamenlijk een groter aandeel in de handel met Nederland dan de Verenigde Staten, waar Nederland in 2009 10,3 procent uit invoerde en 5,5 procent naar uitvoerde. Ongeveer 1,7 procent van de toegevoegde waarde van de Nederlandse economie en 77.000 banen zijn gerelateerd aan de uitvoer naar de BRIC-landen (Groot *et al.*, 2011a).

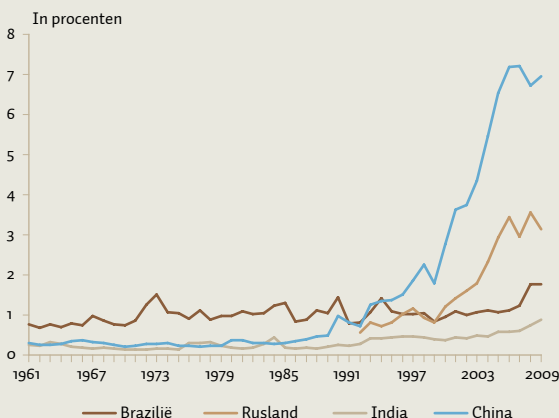
Aandeel BRIC-landen in Nederlandse handel, 1961–2009

FIGUUR 2

2a. Aandeel in uitvoer

2b. Aandeel in invoer

Bron: Groot et al., 2011a

Deze banen bevinden zich niet alleen in exporterende sectoren, maar ook in toeleverende sectoren. De wederuitvoer van producten die zijn ingevoerd uit de BRIC-landen is geassocieerd met ongeveer 0,3 procent van de toegevoegde waarde in Nederland en 21.000 banen. Dit betekent dat ongeveer 2 procent van de economische activiteit in Nederland gevoelig is voor kortetermijnschokken in de BRIC-landen, via de uitvoer naar de BRIC en de wederuitvoer vanuit de BRIC. De langetermijneffecten zijn complexer, aangezien ondernemingen en werknemers zich met andere activiteiten zouden bezighouden als de handel met de BRIC-landen kleiner zou zijn geweest.

Hoewel het aandeel van de BRIC-landen in de wereldeconomie sterk is toegenomen, is de concurrentie die Nederland hiervan ondervindt op exportmarkten beperkt

Niet alleen de uitvoer en wederuitvoer hebben een positief effect op de economie, ook de directe invoer draagt bij aan de Nederlandse economie. Het prijsniveau van producten die worden ingevoerd uit de BRIC-landen (en met name vanuit China) ligt namelijk veel lager dan van vergelijkbare producten die in Nederland of andere westerse landen zouden zijn geproduceerd. Door deze producten niet zelf te produceren maar relatief goedkoop te importeren, stijgt uiteindelijk de Nederlandse koopkracht.

Figuur 3 toont de handel van de EU15 met de BRIC-landen. Nederland voert uit deze landen aanzienlijk meer in dan het gemiddelde in de EU15. Het aandeel van de BRIC-landen in de Nederlandse uitvoer blijft echter achter bij het Europese gemiddelde. Hierbij moet wel worden aangetekend dat de uitvoer ten opzichte van het bbp ongeveer op het gemiddelde ligt. Landen die een relatief groot deel van hun export uitvoeren naar de BRIC zijn Finland en Duitsland, beide grote exporteurs van hoogwaardige industriële producten. Nederland profiteert hiervan indirect wel mee, doordat relatief veel intermediaire goederen en diensten via Duitsland hun weg naar de BRIC-landen vinden (Groot *et al.*, 2011b). Met deze indirecte handel, die bijvoorbeeld het gevolg is van een Duits bedrijf dat exporteert naar China en Nederlandse intermediaire goederen of diensten gebruikt, zijn ongeveer 23.000 banen en 0,3 procent van de toegevoegde waarde gemoeid.

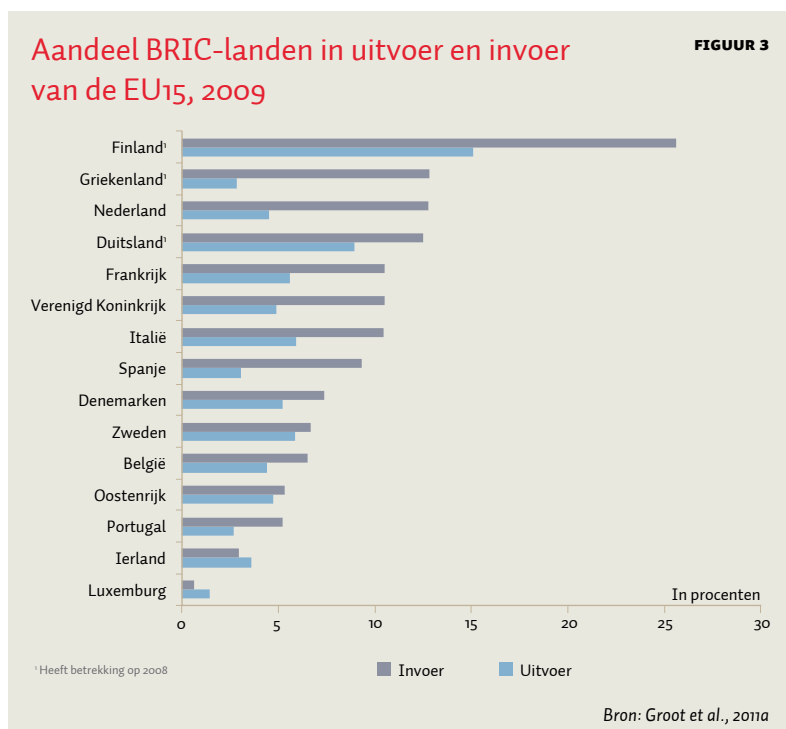
CONCURRENTIE EN DYNAMIEK

Hoewel het aandeel van de BRIC-landen in de wereldeconomie sterk is toegenomen, is de concurrentie die Nederland hiervan ondervindt op exportmarkten beperkt. Dit is het gevolg van een relatief geringe overlap in de samenstelling van het uitvoerpakket tussen Nederland en de BRIC-landen (Groot *et al.*, 2011a). Op basis van een analyse naar de overlap van comparatieve kostenvoordelen tussen Nederland en China voor ongeveer honderd productgroepen is te zien dat de sectoren waarin zowel Nederland als China een sterke exportpositie heeft zich beperken tot sectoren als machinebouw, telecommunicatie en opnameapparatuur. De overlap met Brazilië is iets groter, doordat zowel Nederland als Brazilië relatief veel landbouwproducten exporteert, maar daar lijkt binnen de sector sprake van een grote specialisatie.

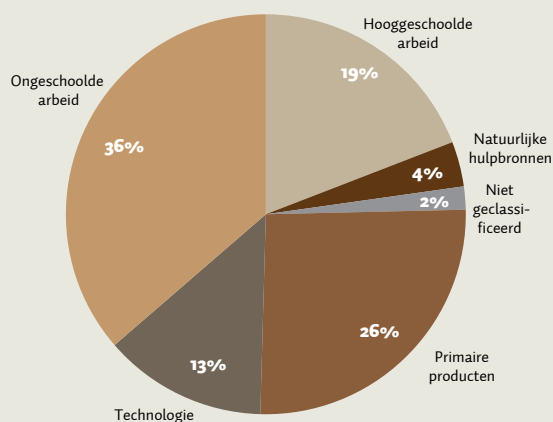
Hierachter gaat echter een grote dynamiek schuil in met name China in de samenstelling van het uitvoerpakket. Er is een sterke verschuiving zichtbaar van specialisatie in primaire en landbouwproducten naar industriële producten. China maakt op dit punt een zeer snelle transformatie door, ook wanneer we die vergelijken met andere BRIC-landen. Deze transformatie kan worden geïllustreerd met behulp van figuur 4, waarin de factorintensiteiten van de Chinese uitvoer in 1990 en 2009 met elkaar worden vergeleken. Terwijl China in 1990 nog voornamelijk primaire producten uitvoerde of producten die vooral geproduceerd worden met behulp van laaggeschoolde arbeid, bestaat in 2009 de helft van het uitvoerpakket uit technologie-intensieve producten. Hoewel een groot deel van de toegevoegde waarde van de producten die China uitvoert in andere landen is gerealiseerd, is er wel sprake van een duidelijke trend.

BUITENLANDSE INVESTERINGEN

Economische relaties met de BRIC-landen bestaan niet alleen uit handel, maar ook uit directe buitenlandse investeringen. Uit cijfers van Eurostat blijkt dat Nederland in vergelijking met de andere EU15-landen relatief veel investeringen heeft in de BRIC-landen. In 2009 was de waarde van de Nederlandse investeringen in de BRIC-landen 28 miljard euro, terwijl de investeringen van de EU15-landen gezamenlijk 400 miljard euro waard waren. Nederland ontvangt relatief weinig investeringen uit de BRIC-landen; de waarde van deze investeringen bedroeg in 2009 nog geen twee miljard euro, waar-

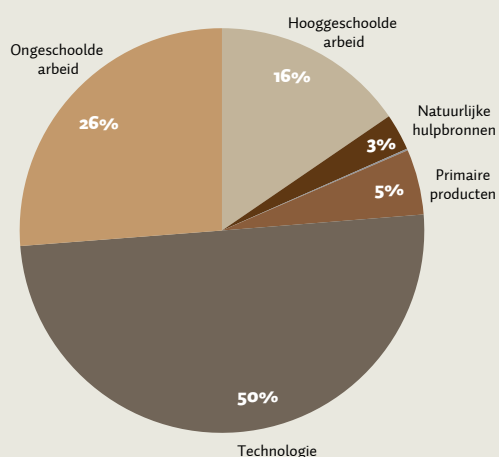

Factorintensiteiten van de Chinese goederenuitvoer in 1990

FIGUUR 4A

Bron: Groot et al., 2011a

Factorintensiteiten van de Chinese goederenuitvoer in 2009

FIGUUR 4B

Bron: Groot et al., 2011a

van twee derde afkomstig was uit China. Ondernemingen in Nederland met Chinese of Indiase eigenaren zijn relatief vaak actief in kennisintensieve distributiediensten, wat gerelateerd is aan de positie van Nederland als Europese toegangspoort. Omdat buitenlandse investeringen als alternatief voor handel fungeren, zouden deze bevindingen erop kunnen wijzen dat culturele en institutionele handelsbarrières relatief groot zijn voor China.

CONCLUSIES EN BELEIDSAANBEVELINGEN

De opkomst van de BRIC-landen en met name van China zet zich met een hoog tempo door. Dit leidt tot veel intensievere handelsrelaties aan met name de invoerkant. De buitenlandse investeringen blijven hierbij achter. Economische diplomatie kan een waardevolle bijdrage leveren aan het intensiveren van

de relaties met landen die institutioneel en cultureel ver van ons afstaan (Moons en Van Bergeijk, 2011). De directe en indirecte uitvoer naar deze landen en wederuitvoer van goederen die uit deze landen afkomstig zijn, levert Nederland vele traditionele handelsvoordelen op. Ongeveer twee procent van onze toegevoegde waarde is hiermee gemoeid en zo'n honderdduizend banen. Dit laat onverlet dat dergelijke voordelen een keerzijde kunnen hebben. Hoewel de concurrentie die Nederland van de BRIC-landen ondervindt beperkt is, zal de dynamiek in de wereldeconomie voor sommige bedrijfstakken en werknemers gevolgen hebben. De transformatie in de richting van een technologisch hoogwaardige economie in met name China gaat op dit punt bijzonder snel. Aanpassingsvermogen van onze economie is daarom cruciaal. Dit onderstreept het belang van een goed en flexibel geschoolde beroepsbevolking, een voldoende flexibele arbeidsmarkt en voldoende mogelijkheden voor bedrijven om nieuwe activiteiten te ontplooiën. Een ander punt van aandacht betreft de positie van Nederland als toegangspoort tot Europa. Met het oog op de te voorzien verdere groei van transportstromen zullen de baten van deze positie van Nederland als distributieland moeten worden afgewogen tegen de kosten in termen van milieubelasting en congestie. Dat vergt een breed opgezette kosten-batenanalyse, waarbij alle relevante externe effecten die met onze handelspositie gepaard gaan, worden meegenomen.

LITERATUUR

- Eichengreen, B., D. Park en K. Shin (2011) When fast growing economies slow down: international evidence and implications for China. *NBER Working Paper*, 16919.
- Groot, S.P.T., H.L.F. de Groot, A.M. Lejour en J.L. Möhlmann (2011a) *The rise of the BRIC countries and its impact on the Dutch economy*. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Groot, S.P.T., A.M. Lejour en M. Gerritsen (2011b) Uitvoer naar opkomende economieën. *ESB*, 96(4601), 26–28.
- Moons, S. en P. van Bergeijk (2011) De effectiviteit van economische diplomatie. *ESB*, 96(4616), 490–492.